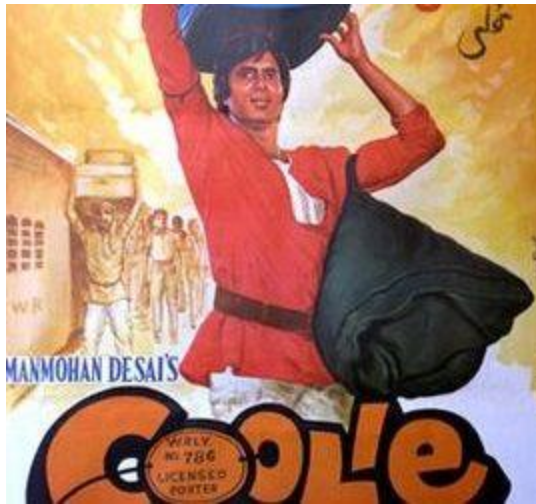

ኩሊ፣ ኩሊ፣ ኩሊ!

በስጵሉ ላይ የሚታየው ታዋቂው የሕንድ የፊልም ተዋናይ **አሚታብ ባክቻን** ኩሊ ሆኖ ሲያገለግል ለተሰራው ፊልም ማስታወቂያ የነበረው ነው።

ልጅ ሆኜ አዲስ አበባ **የብዙ ዓይነት ሰዎች መኖርያ** ነበረች፤ አሁንም እንደዚያው ነው፤ ልዩነቱ ብሔረሰቦች መባሉ ይመስለኛል። ትክክል አይመስለኝም። ጣልያኑም፣ ዓረቡም፣ ሕንዱም፣ ሌላውም ፈረንጅ ከሕዝብ ተደባልቆ ይኖር ነበር። የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድ ዓይነት ባይሆንም ተቀራራቢ የሆነ ስብዕና፣ አመለካከት እና አስተሳሰብ አለው። ብሔረሰብ፣ ክልል፣ ወዘተርፈ፣ ብሎ በአጥር የታጠረ ሕብረተሰብ አይደለም፤ እንዲሆን የተጫኑትም አልተሳካላቸውም። ስለዚህ ጉዳይ ከእኔ በበለጠ የሚያስረዱና የሚተነትኑ ሰዎች ስላሉ ወደተነሳሁበት ርዕስ እመለሳለሁ።

በልጅነት ጊዜዬ የሰፈሬ ሰዎች፣ የእኔንም ቤተሰቦች ጫምሮ፣ ዕቃ የሚሸከምላቸው እና ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ ወይም ዕቃውን ወደሚጫኑበት **ሠረገላ፣ ጋሪ፣ ኩርኩር፣** ወይም መኪና የሚወስድላቸው ሰው ሲፈልጉ **“ኩሊ፣ ኩሊ፣ ኩሊ”** እያሉ ይገግመው ይጣሩ ነበር። ፈጥኖ ለመጣው ሰው የሚሸከመውን ዕቃ፣ መድረሻውን እና የሚከፍሉትን ሂሳብ ነግረው ሥራው ይከናወን ነበር፤ አልፎ አልፎ በሚከፍሉት ሂሳብ ላይ መጠነኛ የሆነ ድርድርም ነበረበት።

ቀስ በቀስ **ኩሊ፣ ኩሊ፣ ኩሊ** የሚለው ጥሪ እየቀረ በሌሎች ቃላቶች እየተቀየረ ሄደ፤ ለምሳሌ ያህል በወታደራዊው የአገዛዝ ዘመን ወዛደር፣ ወዛደር፣ ወይም ሰራተኛ፣ ሰራተኛ፣ በሚለው ተተክቶ ነበር። ላብ አደር፣ ላብ አደር፣ እያሉ የሚጣሩም ነበሩ፤ በጊዜው ይስተጋባ የነበረውን የሕብረተሰብ የአስተዳደር ወይም የአመራርን ፍልስፍና ታሳቢ በማድረግ።

ውርስ ቃላቶች

በኢትዮጵያ ውስጥ የእኛ የሚመስሉኝ የነበሩ ኋላ ላይ እንዳወቅሁት ግን ብዙ ውርስ ቃላቶች አሉ፤ ከእነዚህ አንዱ ኩሊ የሚለው ቃል ነው። ሌሎቹ ለምሳሌ **ሸሚዝ፣ ቢሮ** (ከፈረንሳይ)፣ **ባቻ፣ ኩሽና/ኩችና** (ከጥልያን)፣ **ሐኪም፣ ቀልብ** (**ቀልቢ ዐረብኛ**)፣ **ምስኪን፣ ስኳር** (ከዐረብኛ) ወዘተ፣ ብዙ ናቸው። ለዛሬው በአንዱ ላይ አተኩራሁ።

ኩሊ

ለመሆኑ **ኩሊ** ከየት የመጣ ወይም ከማን የወረሰነው ቃል ነው? ኩሊ የሚለው ቃል ከሕንድ ነው የመጣው ወይም የወረሰነው። በ**ሊንዲ** ቋንቋ ኩሊ ማለት ምንም ዓይነት ችሎታ የሌለው፣ ያልተማረ ወይም ትምህርት የሌለው ማለት ነው። በሕንድ የ**ቴሉጉ** ቋንቋ ተናጋሪዎች በቀን ሥራ ለሚተዳደሩ ሰዎች ቃሉን ሲጠቀሙ፣ የ**ኡርዱ** ቋንቋ ተናጋሪዎች በባርነት ወይም በአሽከርነት ተቀጥረው ለሚሰሩ ሰዎች ይጠቀሙበታል።

ታዲያ እንግሊዞች **ሕንድን** በቅኝ ግዛትነት በያዙበት ወቅት ነበር እነዚህን ሰዎች ወደ ሌሎች የቅኝ ግዛቶቻቸው ወዳሉ እርሻዎች በተለይም የጥጥ እና የሸንኮራ አገዳ እርሻዎቻቸው ከባርነት ባላነሰ ሁኔታ ወስደው በስራ ላይ ያሰማሯቸው። ቀስ በቀስ በተመሳሳይ ደረጃ ያሉ **ቻይናውያንን** እና **አረቦችን** በኩሊነት እየቀጠሩ ወደ ግዛቶቻቸው ላኩ። የእንግሊዝ መንግሥት ባርነትን በሕግ እኤአ በ1833 ቢያቆምም በተግባር ግን ይህ አልተገለጸም ነበር። በዚያ ዘመን የነበሩ ከበርቴዎች እነዚህን ሰራተኞች በቅጥር መልክ ከቦታ ወደ ሌላ ቦታ ቢወስዷቸውም የሚፈርሟቸውን ውሎች የሚገነዘቡ ወይም ሊረዱ የሚችሉ ስላልነበሩ የጉልበት እና የአእምሮ ብዝበዛው ከባርነት ያላነሰ ነበር። በዚህ ተግባር የተሰማሩ ሌሎች ቅኝ ገዢዎች **ፈረንሳዮች** እና **ደቻችም** (የኔዘርላንድ ተወላጆች) ነበሩ።

በኢትዮጵያ የመጀመሪያዎቹ ኩሊዎች

ወደ ኢትዮጵያ የመጡት የመጀመሪያዎቹ ኩሊዎች **አረቦች** ነበሩ። ብዙዎቹ በታታሪነት ሲሰሩ ቆይተው ከትናንሽ ሱቆች እስከ ትላልቅ የንግድ ድርጅቶች ባለቤቶች ለመሆን በቅተዋል። በእኔ የልጅነት ዘመን ሱቅ **የአረብ ቤት** ነበር የሚባለው፣ አረቡ ተወዳጅ ወይም ታዋቂ ከነበረ ቤቱ በስሙ ነበር የሚጠራው። ኋላ ላይ እና ቀስ በቀስ በሌሎች ኢትዮጵያውያን በተለይም በጉራጌ ብሔረሰብ አባላት እየተተኩ ሄዱ። አተካኩ ስልት የተሞላበት ነበር። ይህ በሌላ ሁኔታ ይገለጻል።

የዘመኑ ልጆች ለመሆኑ **ሠረገላ፣ ጋሪ፣ ኩርኩር፣ ምን እንደሚመስሉ ታውቃላችሁ? ካላወቃችሁ ታላላቆቻችሁን ወይም ወላጆቻችሁን ጠይቁና ተረዱ።**

ተጻፈ፡ መስከረም 1993 (1993)

ዶክተር መስፍን ታደሰ